

sija v Jablani, kamor se je bilatudi ta pošast pritepla, bolno in sumljivo živino pri Podpeču pobiti dala. — V Orehovci kostanjeviškega okraja je potihnila kuga. — Na Kočevskem je menda že tudi konec, ako se nenavadno spet ne prikaže kje.

Na Hrvaškem — iz vojaške granice. Dokler ne bo tu miru s kugo, so sosedine dežele in zlasti kranjska zmiraj v veliki nevarnosti. Da pa na Hrvaškem je še zmiraj mnogo kužnega semena, vidimo iz naznanila c. k. general-komande zagrebske od 30. oktobra 1864, po katerem je kuga še v likanski, varaždinski, št. jurski, gradiskanski in 1. banalni polkovini, pa tudi v vojaški zadrugi v Petrinji in v 2. banalni polkovini. Poslednjega meseca zapisnik kaže 3697 goved, ki so zbolele, poginilo jih je 2675, pobili so jih le — 28, ozdravilo se jih je 839. Dosihmal je vojaška granica zgubila za govejo kugo 25.742 goved, za ovčjo in kozjo kugo pa 2164 ovac in goved. Grozna škoda! Velika večina je poginila, pobili ali zaklali so jih menda celó malo, kakor nam kaže današnji zapisnik. Tudi v Bosni razsaja še ta pošast.

Železnice nam je treba.

Spisal V. C. Zupan, trgovec v Ljubljani.

Da se kupčijstvo, obrtnijstvo in národno gospodarstvo dandanašnji povzdigne, treba nam je železnic, ktere so glavne pomočnice, da to, kar imajo v eni deželi obilo, hitro in po najkrajši poti prepeljejo v deželo, kateri pomanjkuje tega, kar ima una preveč. Ni ne res, da se ktera dežela ponašati more, da vse prideluje in vse izdeluje, karkoli potrebuje; — ta dežela, na priliko, ima žita in vina sila veliko, al reva je na platnu in svili, železa in jekla nima itd. itd. Previdnost Božja je za to skrbela, da ima vsaka dežela, vsaki narod kaj, česar druge dežele nimajo tako obilo ali saj tako popolnoma ne, ali morebiti celó ne. To pa dela, da je dežela zavisna od dežele, da narod ne more biti brez pomoči družih narodov.

In prav ta preimenitni cilj in konec morajo železnice imeti, da združujejo dežele, ktere se najbolj potrebujejo.

Statistika je dokazala, da je ni čez Avstrijo dežele v Evropi, ktera bi tako bogata bila vsega, kar zemlja rodi, — al žalibog! da pa je tudi res, da nobena država ni tako malo storila za izvaževanje svojih pridelkov v ptuje dežele, kakor ravno Avstrija. V Banatu — žitnici avstrijski — ponujajo danes vagán pšenice po 2 gold., pa še kupca ni. V Londonu je ista pšenica morebiti dvajsetkrat dražja, ker Avstrija ni še skrbela, da bi se po najkrajši poti iz Banata peljala pšenica v London, kjer bi se lahko prodala.

Ne bom se spuščal v pretresovanje tiste spomenice, ki jo je c. k. kupčijsko ministerstvo na svetlo dalo, da se vidijo železnice, ki jih ima Avstrija že ali jih namerava še napraviti; al ne morem si kaj, da ne bi opomnil tega, da največ davka v cesarstvu našem plačujejo zemljišča ali grunti; ti pa jih zamorejo odrajtovati le takrat, kadar jim je mogoče prodati kmetijske pridelke. Ravno tako mora obrtnijstvu pot odprta biti, da spečá svoje izdelke.

Oziraje se na načrt avstrijskih železnic povdarjamo posebno važnost sledečih:

Št. Petersko-Reško, Reško-Karlovško-Siseško, v prvi vrsti pa Briksenško-Lienziško-Belaško-*) Ljub-

*) Gosp. Fid. Terpinec, predsednik kmetijske družbe, je načrtal pot, po kateri gré brez vseh ovér in težav železnica iz Ljubljane v Belak, tako-le: Od ljubljanskega kolodvora gré proti Št. Vidu; odtod doli proti Savi do Medvod, kjer bi

ljansko, in Siseško-Vukinsko-Feričanško-Oseško-Vinkovško-Rumaško-Zemunsko. *)

Po teh železnicah bi se

1) najplodnejše evropejske zahodnje dežele sklenile z jadranskim morjem in jutrovimi deželami (orientom). Iz Londona v Carigrad je ta pot najkrajša pot.

2) Banat, avstrijska žitnica, se tako po najkrajši poti sklene z avstrijskimi planinskimi deželami, pa tudi s Švajco, Francozkom in Angležkim.

3) Nemške dežele se pomaknejo potem blizo do jadranskega morja in do najimenitnejših avstrijskih pristanišč ali ladjostaj. Skor enaka pot je iz Trsta in Reke v Monakovo (München) ali na Dunaj.

4) Ako si mislimo železnico čez Beligrad, Zofijo, Adrianopol in Carigrad, je to najkrajša pot za avstrijsko železnino, jeklenino in mnogotero drugo blago do črnega morja.

5) Avstrija zamore največo moč dosečile tadaj, ako se s svojo kupčijo obrne v južne dežele. Jadransko morje in jutrove dežele: to naj bi bil kompás, po katerem naj bi se avstrijske železnice sklepale.**)

6) Trst in Reka sta že po svoji legi ustvarjena za to, da bota za kupčijo svetá prevažni brodišči, zlasti, ko bo dodelan sueški kanal, o katerem ni dvombe več.

7) Po nameravani ti železnici se bo les velikanskih gozdov slavonskih lahko dobro prodajal; ker bo kratka pot do Reke, se bo les za ladje lahko le-sém vozil, in ta kupčija v unanje dežele bo kedaj še ena največih za Avstrijo.

8) Stara kupčijska cesta iz Trsta — sploh iz juga — gré kar naravnost čez Ljubljano, Belak, Tirole na Nemško. Prav Belak in Ljubljana sta bila najimenitniši špedicijski mesti za trgovstvo iz juga proti gornjim krajem, in iz gornjih krajev proti jugu.

9) Na Angležkem in Francozkem železnice že davnej namestujejo poprejšnje velike ceste. Tudi Nemčija napravlja čedalje več železnic. Ne gleda se več na paralelne linije; gleda se le na to, da se kupčiji odpró bližnje pota.

10) Na Tiroljskem, Koroškem in Kranjskem je veliko vodá in gozdov, kjer se poleg železnic zamorejo napraviti velike fabrike. Ni je dežele na suhem, da bi bila za obrtnijstvo tako pripravna kakor je Kranjska zavolj bližine jadranskega morja in jutrovih dežel. Kjer pa zdaj železnica čez Kranjsko gré, gré prav po mrtvih krajih skalovja in močvirja, kjer ni vode, ne lesa, tedaj ni mogoče, fabrik osnovati.

bil kolodvor na desnem Soričinem bregu; od Medvod gré prav zložno do Godešić blizo Loke, kjer bi bil kolodvor za Loko, Železnike, Poljane itd.; odtod gré čez soriško polje proti Drulovki pred Kranjem, zapustí gornje polje in se doli podá na desni Savini breg, kjer bi pred mostom v Kranji bil kolodvor; odtod gré poleg Save do gornje Besnice proti Podnartu, kjer bi postaja bila za Tržeč, Kropo, Kamnogorico, pod Radolco gré čez Savo in pri Bleškem mostu bi bil kolodvor za Radolco, Bled, Bohin itd.; potem gré na levem bregu naprej do Jesenic na Kranjsko goro, Belo peč in proti Trebižu se zasuče čez Arnoldstein v Belak brez vseh težav, tako, da na tej poti ji ne enega predora (tunela) ni treba.

*) Že pred 20 leti je rekel neki Anglež: „Ta Zemun bode še kdaj Liverpool!“ Takrat so se smejali ljudje tem besedam. Podoba je, da čas ni več tako deleč, da bi bilo smešno to prerokovanje. Pis.

**) Ko bi bili avstrijski diplomati bolj Avstrijo pred očmi imeli kakor Nemčijo, že davnej bi bili v prevdarek vzeli to prevažno vprašanje in bi bili mislili na jugoslovanske dežele in narode. Le jadransko in črno morje moreta Avstrijo napraviti premožno in mogočno, nikdar nikoli pa ne — vzhodnje morje (Ostsee)! Pis.

11) Bogate zaklade premoga posavinskega bode železnica ljubljansko-belaške lahko dovaževala fužinam na Gorensko in tako bo železnica koristila razprodaji premoga in bode podpora fužinam.

12) Gorenski strani Kranjskega, kjer je obrtnije veliko, pa bi ljubljansko-belaška železnica še v poseben dobiček bila; saj je znano, da Gorenec vse svoje blago v Trst in v južnoslovenske kraje pošilja. Nasproti pa tudi največ živeža, kakor žita, živine, vina, dobivamo iz Hrvaškega. Izložba zagrebška je svetu častno pokazala bogastvo, ki ga hranuje trojedina kraljevina v svojem njedru.

13) Važnost omenjenih železnic v vojaškem oziru lahko dokažejo izvedenci v teh zadevah. —

Ta predlog, prav temeljito osnovan, je zbornica sprejela soglasno. Bog daj, da bi obveljal tudi na Dunaji!

O poménu Avstrije.

Pri vsaki javni priložnosti trdimo, v vsaki borbi za národne pravice se opiramo na to, da mi Slovenci smo dobri in zvesti Avstrijani. Naj mi je tedaj dopuščeno, da naše misli in naše čuti o tej reči preiskujem, da razjasnim: ali smo, in zakaj smo dobri Avstrijanci, zakaj da ljubimo našo očetnjo državo v državnem poménu?

Človek sam za se, posamezni človek, je borna sirota; o njem ne bi se móglo reči, da živi, ampak samo da živetari; naša domišljija si celó ne more misliti čisto samega človeka in njegovega življenja. Človek živi v društvih, v večih in manjih; te društva so različne ali po pomenu, po ideji, ali po obsegu. Če, na pr., ločim društvo sv. cerkve od države, tedaj ji ločim po ideji sv. vere in pravice; če pa ločim, na pr., dekanijo od župe ali deželo od srenje, ločim ji po obsegu. Da pridem do pomena našega avstrijskega cesarstva, bode mi vodilo človeško društvo gledé na pravice njegove.

Prvo, najbolj ozko, vse človeške namene obsegajoče društvo je rodovina. V rodovini se vera uči, se Bog časti, tedaj je rodovina tudi verozakonsko društvo; v rodovini se pa tudi skrbi za red in pravico v hiši, za to, da se vsakemu priskrbi, kar mu je treba za telesno in dušno življenje; rodovina ima svojo kazensko moč itd.; tedaj je rodovina prvo društvo za pravico.

Več rodovin v enem kraju, v eni soseski je občina. Občina je v pravnem pomenu drugo društvo; ona skrbi za varnost vseh svojih članov in rodovin, za medsobne razmere med njimi; občina proži razvijanju svojih članov više sredstva, kakoršnih ne bi mógla rodovina prožiti, na pr., škole, ceste itd., vendar pa ostane poglavitno znamenje občinske zaveze to, da skrbi samo za lokalne najvažnejše potrebe; za to, kar človek vsaki den čisto blizo mora imeti, tedaj jej je tudi lepo ime: soseska.

Nadalje so se narodi že v starodavnih časih združili po narečjih za više pravne namene. Za brambo so imeli svoje vojvode, za pravico sodnike v večih ali manjih deželah. Srbi, Hrvatje, Slovenci, pa tudi Bavari, Švabi, Franki itd. so bili deželne društva, večje društva za pravico, razdeljene po narečjih. V tem se je že pokazala moč jezika, ki veže vendar še najbližje v narečju.

Neizmerno dolgo časa je preteklo, predno so postale še večje društva za pravico, namreč sedanje velike države. Človek, ki zgodovino premišljuje pozabi Božje roke, nič družega ne vidi, ko krvave borbe, in zmago močnejšega nad slabejšim. Al te borbe in te zmage, te velike in strašne krivice proti slabejšemu, krvoločnost in grabljivost mogočnih vladarjev so pa vendar po Božji previdnosti vse človeštvo zedinile v mogočne društva, ki skrbijo za najvišo posvetno omiko, za brambo na vzunaj, za notranji mir in napredek, ki so dosti močne,

da napravljajo železnice in vseučilišča, ki imajo trojne sodnije za boljše izpoznanje pravice in za druge veličanske naprave.

Kar se tiče načela, po katerem so se napravile nove države, se sme v obče reči, da sploh veljá pravilo narodnosti in edinosti jezika. Po starih Rimljanih, ki so iznašli idejo pravice in države v večih razmerah, so podedovali to idejo prvič njih potomci na Francozkem in Španjskem bivajoči, sicer premagani z orožjem od Frankov in Gotov, po ravno tej ideji so pa vendar sčasoma postali premagavci svojih premagavcev. Tù kakor pri Bolgarih se je kazalo, da duh vendar silo premaguje; zmagoslavni nemški in finski narodi so poginuli v premaganih Rimljanih in Slovanih, so zgubili svoj jezik, svoje spomenike, svoj organizem; kratek je bil čas karolinskega cesarstva; ko je bil razpadel na majhne kose, se je starorimska ideja države zopet dvigavala, in na Španjskem pa na Francozkem so pomrli majhni kraljiči in vojvodi, da se je zedinil narod in da je bil mogočen; vse se je zgodilo brez mnogih medsobnih borb, in lepi plodovi so se rodili iz zedinjene moči. Al je Kolumb dobil podpore v majhnih državcih tiste dóbe? Ali bi pozneje bila francozka prekucija mogla odstraniti toliko krivičnega feudalizma, toliko vladarske samovolje iz Evrope, ako bi Francozi ne bili zedinjen mogočen narod bili?

Nemci v sedanji Nemčii so dobili idejo države od Frankov po Karolu Velikem, ki jih je premagal. Vendar se ni mogla država pri Nemcih vkoreniniti zoper stare državice, ki so bile večidel po narečjih napravljene; vsak cesar se je moral boriti zoper vse druge kneze; cesarstvo je ostalo slabo, pozneje je celó poginulo. V sedanjem času nam vendar vsak nemšk časnik pripoveduje, da Nemci državne edinosti zeló pogrešajo, da si je želijo, in da bi jo radi si pridobili.

Tudi med Slovani ste se dve večji državi, ruska in poljska, učinili od zunanjih premagavcev; tretja in štrta pa, namreč srbsko cesarstvo, potem česko-moravska država ste bili plod domačega mišljenja. Vse te štiri države so se napravile po jezikih, saj v toliko, da je jezik vladajočega naroda tudi bil državni jezik. Ruska velika država je ostala po velikem številu Rusov. Al poljski, česki in srbski jezik so vendar skoro da pred narečje, kot jezik.

Čehov, Poljakov in Srbov ni bilo toliko, da bi bili mógli vsaki za-se napraviti državo, dosti krepko na vzunaj: lega teh držav tudi ni bila tako prijetna, tako zavarovana po naravi, po morjih, kot na pr. Španija, Anglija, Italija, da bi bil v njihovi deželi tudi manjši narod mogel načiniti državo; zato so si Poljaki hteli pomagati s tem, da so zatirali Rusine, Srbe, Rumune in Grke itd. Časi še niso bili taki, da bi narod bil priznaval narodu njegove pravice, ampak premagati je hotel drug družega. Ta večna borba je oslabila vse borivce tako, da se te tri države niso mogle krepko ustaviti mogočnim zunanjim napadom; razpadle so tedaj.

Zgodovina nam kaže, da pa vendar samo pravilo jezika ni držav vezalo. Ako bi bili narodi le ločeni po jezikih, nikjer pa ne združeni, borbe bi ne bilo ne konca ne kraja. Še dandanašnji vidimo, da se narodi bolj sovražijo ondi, kjer niso zvezani po državah. Francoz v Belgii in na Švicarskem Nemca ne sovraži toliko, kot na drugih mednarodnih mejah, kjer bi si ga le rad spravil pod peto; v Avstrii je dosti več mirú med Nemci in Slovani, kot na severnih medsobnih mejah teh dveh velikih narodov. Anglež, ki ima sam za-se svojo državo in nobenega sosedo, tudi nikogar ne ljubi, pa vsi drugi narodi ga zavolj njegove sebičnosti črtijo. — Više pravilo, viša skrb Božje previdnosti, viši namen držav je bil in ostal: